

OILAVIY AJRIMLARNING BOLA PSIXIKASIGA TASIRI

Azimova Rushana Zokirjonovna
Guliston davlat pedagogika insituti o‘qituvchisi

Annotatsiya

Bu maqola oilaviy ajrimning bolalar psixikasiga ta'sirini chuqur tahlil qiladi. Oilaviy ajrim bolalar hayotida ko'plab emotsional, ijtimoiy va ta'limiy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Maqola bolalarning emotsional stress, o'zaro munosabatlar, ta'limiy ko'rsatkichlar, xulq-atvor o'zgarishlari va kognitiv rivojlanishiga oilaviy ajrimning qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganadi. Shuningdek, maqolada oilaviy ajrimdan keyin bolalar uchun yordam va qo'llab-quvvatlash choralari ko'rib chiqish orqali, bu muammolarning yengib o'tilishiga qaratilgan tavsiyalar ham berilgan.

Kalit So'zlar: Oilaviy ajrim, Bola psixikasi, Emotsional stress, Ijtimoiy ta'sir, Ta'limiy ko'rsatkichlar, Xulq-atvor o'zgarishlari.

Oilaviy ajrim, ya'ni ota-onaning ajralishi, bolalar uchun murakkab va ko'p qirralik ta'sirlarni keltirib chiqaradi. Oila tuzilmasidagi bunday o'zgarishlar bolalarning psixologik rivojlanishi, emotsional holati va jamiyat bilan aloqalariga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada, oilaviy ajrimning bolalar psixikasiga ta'sirini batafsil ko'rib chiqamiz, shu bilan birga, bu ta'sirlarni yengib o'tish uchun qanday choralar ko'rish mumkinligini ham tahlil qilamiz.

1. Emotsional Stress va Rivojlanish

Oila ajrimining bolalar emotsional holatiga ta'siri ko'p jihatdan individual bo'lsa-da, umumiy ravishda emotsional stress kuchayishi kuzatiladi. Bolalar uchun ota-onaning ajralishi, ularning nafaqat o'zaro munosabatlariga, balki umumiy hayotlariga ham katta o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Emotsional stress bolalarning ruhiy holatiga, ularning hayotga bo'lgan munosabatiga va o'zini qadrlashiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday stress natijasida bolalar xavotir, qayg'u va beqarorlikni boshdan kechirishlari mumkin. Ularning yoshi, rivojlanish bosqichi va oilaviy vaziyatlar ushbu stressning darajasiga ta'sir qiladi. Masalan, kichik yoshdagi bolalar ota-onaning ajralishi natijasida o'zlarini qanchalik yomon his qilishlarini tushunmasliklari mumkin, lekin ularda o'zlariga bo'lgan ishonch va xavotirlik ko'rsatiladi.

2. O'zaro Munosabatlar va Ijtimoiy Ta'sir

Oila ajrimidan keyin bolalar yangi ijtimoiy sharoitlarga moslashishga majbur bo'lishadi. Yangi uy sharoitlari, maktablar va yangi do'stlar bilan tanishish, bolalar uchun qo'shimcha stress keltirishi mumkin. Bu o'zgarishlar ularning ijtimoiy aloqalariga, o'zaro munosabatlariga va hatto o'zlarini ijtimoiy jihatdan qabul qilishlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Yangi do'stlar bilan munosabatlarni yangilash yoki mavjud do'stlar bilan aloqalarni saqlash bolalarga qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Oila ajrimi jarayonida bolalar, ota-onalarning yangi hamkorlari yoki o'zgarayotgan oilaviy sharoitlar tufayli o'zaro munosabatlarning o'zgarishini his qilishlari mumkin. Bu holat bolalarning o'zini tanishtirish, ijtimoiy adaptatsiya va yangi aloqalarni o'rnatishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

3. Ta'limiy Ko'rsatkichlar

Ajrim bolalar ta'limiga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Emotsional stress, uy muhitidagi o'zgarishlar va yangi sharoitlar bolalarning ta'limdagi muvaffaqiyatlariga ta'sir qilishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ajrimga uchragan bolalarda akademik yutuqlar kamayishi va maktabdagi qiziqishning pasayishi kuzatilishi mumkin. Maktabdagi muvaffaqiyatsizliklar, o'zaro munosabatlardagi qiyinchiliklar va uy sharoitlaridagi o'zgarishlar, bolalarning diqqatini jamlashlariga va o'qishga bo'lgan qiziqishlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, ta'limiy muammolar bolalarning o'zini qadrlashiga va umumiy psixologik farovonligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

4. Xulq-Atvor O'zgarishlari

Oilaviy ajrim bolalarning xulq-atvorida ham sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Stress va emotsional muammolar, bolalarda tajovuzkorlik, asabiylik yoki ichki izolyatsiya qilishga olib kelishi mumkin. Ayrim bolalar o'zlarini ichki izolyatsiya qilishga moyil bo'lishlari yoki aksincha, tajovuzkorlik ko'rsatishlari mumkin. Bunday xulq-atvor o'zgarishlari, ularning maktabdagi va uy muhitidagi muammolarni yanada kuchaytirishi mumkin. Masalan, bolalar ota-onalarning ajralishi natijasida, ularning hissiyotlarini va muammolarini ifoda etishning muhimligini tushunmay, o'zlarini boshqarish va hissiy bo'shliqni to'ldirishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

5. Kognitiv Rivojlanish va Farovonlik

Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilaviy ajrim bolalarning kognitiv rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Stress, emotsional beqarorlik va yangi

sharoitlar, bolalarning diqqatini va xotirasini boshqarish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Kognitiv rivojlanishdagi o'zgarishlar, bolalarning muammolarni hal qilish qobiliyatiga, qaror qabul qilishga va mantiqiy fikrlashga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, bolalarning kognitiv rivojlanishi, ularning umumiy psixologik farovonligiga va hayotga bo'lgan munosabatlariga ham ta'sir qilishi mumkin. Ajrimdan so'ng bolalar ko'proq qo'llab-quvvatlash va yordamga muhtoj bo'lishi mumkin, bu esa ularning psixologik holatini yaxshilashga yordam beradi.

6. Oilaviy Qo'llab-Quvvatlash va Yordam

Bolalarga oilaviy ajrimdan so'ng yordam berish muhimdir. Ota-onalar va pedagoglar bolalarga emosional qo'llab-quvvatlash, yangi sharoitlarga moslashishda yordam berish va ularning ta'limiy ehtiyojlarini qondirish orqali yordam ko'rsatishlari kerak. Psixologik maslahat, bolalarning hissiy va emotsional holatini yaxshilashga yordam berishi mumkin. Ayrim hollarda, oilaviy terapiya yoki individual psixologik yordam bolalarning farovonligini oshirishi va ularning ajrimdan keyingi hayotlariga moslashishlariga yordam berishi mumkin. Ota-onalar, pedagoglar va jamiyat bolalarga qo'llab-quvvatlashni davom ettirish orqali, ularning psixologik holatini yaxshilashlari va ularga yangi sharoitlarga moslashishda yordam berishlari mumkin.

Xulosa

Oilaviy ajrim bolalarning psixologik rivojlanishi, emotsional holati va ijtimoiy munosabatlariga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. Emotsional stress, o'zaro munosabatlarning o'zgarishi, ta'limiy ko'rsatkichlar, xulq-atvor o'zgarishlari, kognitiv rivojlanish va umumiy farovonlik kabi sohalarda ajrimning salbiy ta'sirlari mavjud. Bolalarning ajrimdan so'ngki holatini tushunish va ularga kerakli yordamni ko'rsatish, ularning psixologik farovonligini saqlab qolishga yordam beradi. Ota-onalar, pedagoglar va jamiyat, bolalarga qo'llab-quvvatlash orqali ularning ajrimdan keyingi hayotlariga moslashishlariga yordam berishlari zarur.

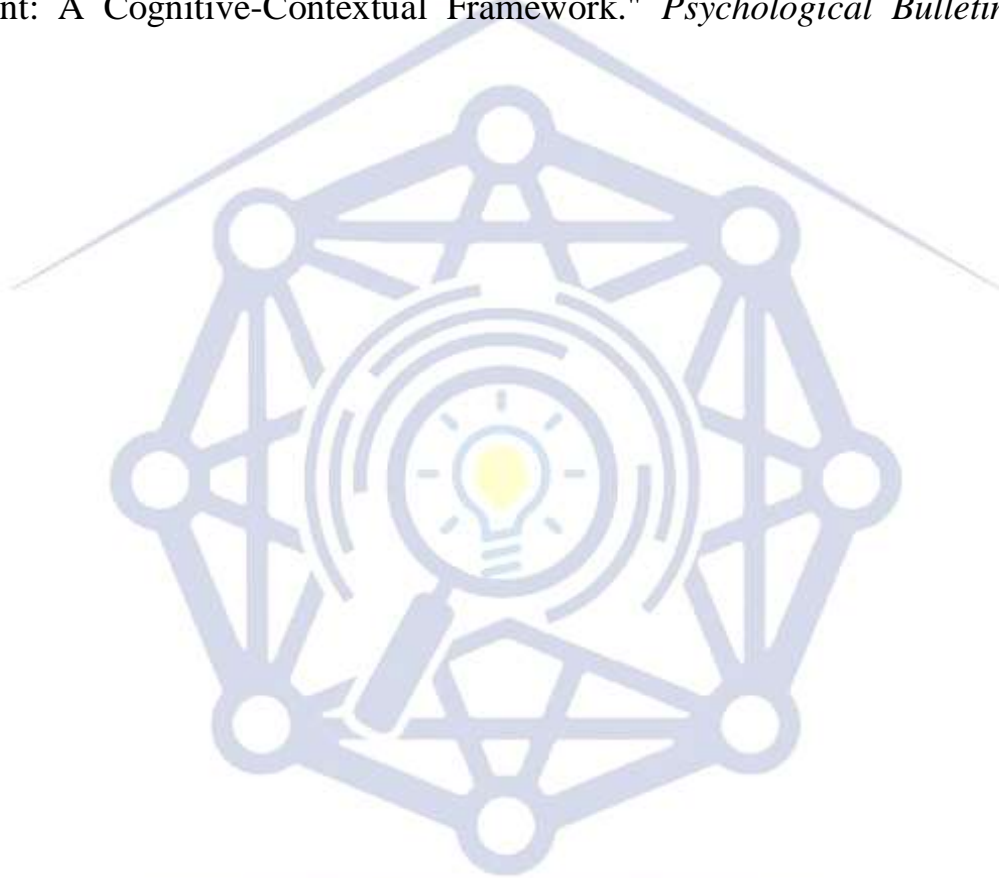
Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Rutter, M. (1985). "Resilience in the Face of Adversity: Protective Factors and Resistance to Psychiatric Disorder." *British Journal of Psychiatry*, 147, 598-611.
2. Amato, P. R. (2001). "Children of Divorce in the 1990s: An Update of the Amato and Keith Meta-Analysis." *Journal of Family Psychology*, 15(3), 355-370.
3. Kelly, J. B., & Emery, R. E. (2003). "Children's Adjustment Following Divorce: Risk and Resilience Perspectives." *Family Relations*, 52(4), 352-362.

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 9. September 2024

4. Pryor, J., & Rodgers, B. (2001). "Children in Changing Families: Life after Parental Separation." *Blackwell Publishing*.
5. Wallerstein, J. S., & Kelly, J. B. (1980). "Surviving the Breakup: How Children and Parents Cope with Divorce." *Basic Books*.
6. Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). "Marital Conflict and Children's Adjustment: A Cognitive-Contextual Framework." *Psychological Bulletin*, 108(2), 267-290.

**Research Science and
Innovation House**